

De dienstjaren en oorlogen vroeger

In 1945 dwong Amerika Japan tot volledige overgave door een atoombom op Hiroshima te laten vallen. Iedereen dacht dat hiermee een totaal andere wijze van oorlogvoeren was aangebroken. Men moet er niet aan denken wat de gevolgen zouden zijn, als de grote mogendheden deze bommen tegen elkaar zouden gebruiken. Hoe zeer wij de oorlog, of ze nu met wapens uit de tijd van Grootvader en Vader, of met moderne wapens worden gevoerd, ook verafschuwen, toch is de atoombom wel de meest afschrikwekkende. Grootvader (Marsman) ging in 1858 onder dienst. Hij moest hij zich lopende naar zijn garnizoen begeven, want spoorwegen waren nog lang niet overal aangelegd. Op de dertiende April is hij in den Bosch ingelijfd. Op één Augustus 1859 is hij met met groot verlof gegaan. Hij was in al die tijd niet thuis geweest. In 1862 moest hij opkomen voor herhaling in Vlissingen. Op den negentwintigste April werd hem daar het paspoort uitgereikt door de kolonel. Dit wordt door ons nog altijd bewaard en het is nog goed leesbaar. Hij diende bij het tweede regiment infanterie. Er werd hem een certificaat van goed gedrag uitgereikt door de Kommander, de Officier van gemeld korps. Er werd hem tot saldo van rekening uitbetaald de somma van één gulden vijf en zeventig cent. Alle burgerlijke en militaire autoriteiten werden verzocht, genoemde gepasporteerde, vrij en ongehinderd te laten passeren en hem zo nodig hulp en bijstand te verlenen.

De uitrusting van Grootvader bestond toen uit:

1 kortejas, 1 lakense pantalon *f* 6,17, 1 kwartiermuts *f* 1,88, 1 kapotjas *f* 11,16, 1 paar wings, 2 paar schoenen *f* 6,30, 1 schoenzakje *f* 0,16, 2 hemden *f* 1,52, 2 onderbroeken *f* 2,08, 2 paar sokken *f* 1,06, 1 paar handschoenen, 1 halsdas *f* 0,45, 1 linnenpantalon *f* 0,75, 2 handdoeken *f* 0,42, 1 naaizakje *f* 0,10, 1 kleederborstel *f* 0,25, 1 schoenborstel *f* 0,17, 1 haarkam *f* 0,08, 1 zakboekje *f* 0,06, 1 kleederklopper *f* 0,24, 1 knoopenschaar *f* 0,14, 1 broekdraagband *f* 0,29, 1 eetketel *f* 0,60, 1 schakot *f* 0,45, 1 koperen nummer *f* 0,17, 1 lis met knoop - cocarde - 1 pompon *f* 0,13, 1 schakotvertreksel *f* 0,23, oliefleschje, ruimnaald, 1 vet of wasdoosje *f* 0,18, 1 linnenpoetszakje *f* 0,10. Samen *f* 42,23

Signalement van Marsman, Hendrikus
Zoon van Berend en Maria Duistermars
Geboren te Raalte, provincie Overijssel, den 30 Julij 1838

lang: 1 el - 6 palm - 2 duim - 1 streep

aangezicht: ovaal, voorhoofd: smal

oogen: bruin, neus: lang

mond: gewoon, kin: spits

haar: bruin, wenkbrauwen: idem

merkbare tekenen: geene

Gereformeerd

Is gevaccineerd geweest in het jaar 1839, is gerevaccineerd in het jaar 1858

De gegevens van de wapenuitrusting van Grootvader zijn niet bewaard gebleven.

Kompagnie no. 2749 Controle no. 275 Stamboek no. 46235 Schuldboek *f* 0,99, de Kommandant der Kompagnie Kroesbeek.

Bovenstaand saldo tegoed één gulden vijf en zeventig cent.

Het tractement of soldij bedroeg 9 cent per dag.

Grootvader had nog een versje uit zijn diensttijd, dat hij vaak voor ons (kinderen) heeft gezongen:

*Er was een boer bij Rotterdam,
die naar de markt wou rijden.
Hij had er zijn ezeltje meegebracht,
om voor zijn wagen te rijden.
En toen hij op de markt kwam ja,
is hij de stad al ingegaan
en moest hij nu gaan lopen,
de straten op de straten af,
om zijn waren te verkopen,
die hij had medegebracht.
Maar het ezeltje riep ia io,
begon over zijn baas te treuren.
Soldaatje vluchten het wachthuis uit,
ze wisten niet wat er gebeurde,
want op dat vreemd geluid ja ja,*

want het ezeltje riep ia ia.
Zijn ze toen aan de slag gegaan
kom ezeltje, ezeltje, beste maat,
kom laten wij u kleden,
en zien hoe het u staat.
Ze hebben hem netjes opgeknapt,
kapotjas omgehangen.
Ze hebben hem een rokje aangedaan,
een hoedje met ene cocarde
een bajonet op zij ja ja,
dat draagt hij aan zijn zij ja ja,
patroontas moet je weten,
die hebben ze om zijn hals gedaan,
maar het ezeltje riep ia ia,
hij moest op schildwacht staan

Onze grootouders vertelden vaak van de tachtigjarige oorlog, zoals zij dit van hun ouders gehoord hadden. In deze streken had je op het laatst niet meer gemerkt dat het oorlog was.

Ze vertelden ze vaak over de Kozakken. Wat een ruig volkje dat was geweest. Ze hadden de kippen zo aan het spit gebraden. De paarden hadden ze 's winters altijd buiten laten staan. Dat ze zo graag pannekoek lusten, en omdat zij hen niet konden verstaan, hadden ze dan "sss" gezegd.

Het eten hadden ze altijd gekookt in kleine ijzeren potjes en wij hadden bij ons zo'n potje waar Moeder altijd de olie in had voor het pannekoekenbakken. Grootvader zei altijd dat dit van de Kozakken afkomstig was. Of dit zo was of dat hij het uit de grap zei, dat weet ik niet, maar nog altijd als ik dat potje zie moet ik aan de Kozakken denken. Grootvader zei ook altijd dat op de Kamphegge en in Wilms buske Kozakken waren begraven, maar of dit zo is weet ik ook niet. Wel dat toen wij de huusstee (plaats voor het nieuwe huis) uitgroeven er duidelijk tekenen waren dat in vroegere eeuwen hier was begraven. Ook vertelden ze vaak dat bij Hoffers bij Holten de vrouw de Kozakken wilde beletten om het kammenet (kabinet) te openen en dat ze haar op de plaats neer staken.

Ook was vroeger de oude Meilink eens door de Kozakken gedwongen om hen met bagage en al (misschien ook roofgoed) met twee wagens en paarden weg te brengen. Toen ze één dagreis ver weg waren, zag Meilink kans om met de paarden naar huis te komen. De wagens moest hij achterlaten.

Bij Wilms hadden ze in die bewogen jaren achter Appa's zandwal in Espelo een paard opgevangen dat ze nog jaren hadden gehad. Hoe dat daar was gekomen, zal wel altijd een raadsel zijn blijven. Misschien was de berijder wel gesneuveld, en was het paard aan het dwalen geraakt. Het paard had een korte staart gehad, en ze hadden hem altijd Kortstart genoemd. Kortstart was ook een keer gaan lopen (op hol) en toen was hij voor de deur in de hof terecht gekomen. Iemand die in de keuken zat had toevallig Kortstart in de spiegel gezien, en had gezegd: "Kiek toch is de kortstart is in de spiegel".

Het was op dertiende Mei 1691 dat Vader werd ingedeeld als loteling uit de lichte 1891 uit de Gemeente Holten, en de dertigste Juli 1892 met groot verlof, en den zeventiende Augustus 1894 terug voor herhaling, en den achttienden September weder met groot verlof. Hij werd ingedeeld bij het achtste regiment Infanterie, tweede Bataljon, en vierde Compagnie letter H te Deventer.

Signalement van Struik, Jan.

Zoon van Jannes Struik en Jennigjen Holterbroek.

Geboren te Holten den vijf en twintig December 1871.

Laatst gewoond te Raalte.

Lengte bij aankomst bij het korps: 1,66,2 meter.

Aangezicht: rond, voorhoofd: hoog

Oogen: blauw, neus: gewoon

Mond: idem, kin: spits

Haar: blond, wenkbrauwen: idem

Merkbare tekenen: geene

Gehuwd: neen

Godsdienst: gereformeerd

Vroeger beroep of ambacht: boerenknecht.

Is gevaccineerd in 1872, is gerevaccineerd in 1891.

Stamboek no. 84159 controle no. 416.

Wapen no. 1050 serie letter en no. T 229.

Staat van kleding en uitrustingsstukken, waarvan de houder moet voorzien zijn, met aanwijzing wat ieder stuk nieuw kost:

1 korte jas	f 9,15	3 hemden	f 0,70
1 lakense pantalon	f 5,50	2 onderbroeken	f 0,17
1 mouwvest	f 5,90	4 paar sokken	f 0,54
1 kwartiermuts	f 1,45	1 paar zeemleren	f 0,24
1 kapotjas	f 12,50	1 paar wollen handschoenen	f 0,45
1 schako	f 2,40	1 halsdas	f 0,25
2 leeuwenkoppen groote	f 0,03	1 werkbreek	f
1 leeuwekop kleine	f 0,03	2 handdoeken	f 0,14
1 stormketting	f 0,26	1 rokzakje	-
1 plaat met nummer	f 0,08	1 naaizakje	f 0,10
1 pompon	f 0,23	1 kleebrorstel	f 0,16
1 bal	f 0,23	1 schoenborstel	f 0,16
1 bokarde	f 0,04	2 vet of wasdozen	f 0,08
1 lis met knoop	f 0,03	1 haarkam	f 0,07
1 halssnoer met kwasten	f 0,85	1 zakboekje	f 0,16
1 sabelkwast	- -	1 kleerklopper	f 0,32
2 paren handschoenen	f 4,22	1 knoopenschaar	f 0,04
1 paar schoenezakjes	f 0,11	1 paar broekdraagbanden	f 0,23
1 poetszak	f 0,08	1 eetketeltje	f 0,40
1 linnenzak voor verlofgang	f 0,32	1 spijslepel	f 0,04
1 broodzak met draagband	f 1,30	1 knipmes	f 0,15
1 draagband tot broodzak	f 0,33	1 werkkiel	f 1,02

Staat van voorwerpen van wapening en ledergoed den houder ten gebruike gegeven:

1 geweer met bajonet en schroefdraad	f 30,89
3 patroontassen	f 16,89
1 koppel met slot	f 16,78
1 bajonetdrager	f 10,89
1 geweerriem	f 16,89
1 bajonetschede	f 6,85
1 ransel compleet	f 8,89
1 draagriem in stel	f 8,89
1 ranselzak	f 20,90

Het tractement bedroeg 11 cent per dag. Het brood was kuch (tarwebrood).

Al spoedig, nadat Vader in dienst was, kon hij zijn wapenuitrusting inleveren en werd hij Oppasser van de Kwartiermeester. Daardoor had hij geen oefeningen meer en hoefde niet met de troepen uit te rukken. Als ze dan moe en stoffig van de mars terug kwamen, lag hij al vaak op de strozak. Maar het was niet altijd luiëren. Hij moest voor de Kwartiermeester allerlei opdrachten uitvoeren, zoals geld halen van de bank of wisselen. Hij dat dan voor die tijd hele bedragen bij zich. Ook moest hij 's avonds om acht uur wel eens met de trein naar Zwolle, vertelde hij wel eens. Als hij bij de Overste moest zijn, maakte hij wel eens een praatje met de dienstmeisjes, maar dan kwam Mevrouw wel eens om de hoek kijken. "Oppasser je moet de meisjes niet van het werk houden". Op een keer was, ik meen dat het Luitenant Berentschot was, bij Vader gekomen en had gezegd: "Oppasser zou je vanmiddag even een emmertje water willen halen voor mijn vrouw" (waterleiding was er toen nog niet en dan moest Mevrouw de trap op en af om beneden een emmer water te pompen). "Ja zeker Luit", en Vader er naar toe en water naar boven gesjouwd.

"Ha, dank u wel Oppasser, en zou u nu nog even voor mij naar Stuurman willen gaan een paar boodschappen halen?". "Zeker Mevrouw". Vader met het boodschappenmandje aan de arm naar Stuurman. Toen hij terugkwam kreeg hij een kopje thee en Vader dacht: ik kom hier niet weer. Een paar dagen later vroeg de Luit wee: "Zeg Oppasser haal je vanmiddag nog even een emmertje water voor mijn vrouw?". "Ja zeker Luit", maar Vader dacht: mij niet gezien.

De andere dag kwam de Luit hem tegen en toen was de boot aan. "Zeg Oppasser waarom heb je gister voor mijn vrouw geen emmertje water gehaald?". "Ja Luit, ik kon het niet bijsloffen". "Jij niet bijsloffen, je voert geen bl..... uit, je mag God op je blote knieën wel danken dat je Oppasser bent".

Op zekere dag lag hij lui op de strozak en viel in slaap. Toen iemand hem in de teen kneep, schrok hij wakker. Hij dacht dat het de kamerwacht was en greep de schoen die naast de krib stond. Hij gooide en

merkte tot zijn schrik, dat hij Sergeant Majoor de Roos voor de smoel had gegoooid. Die zegt kwaad: "Ik zal jou leren, ik breng je op 't rapport" .

De andere dag moest hij voor de Kapitein komen waar ook de Sergeant Majoor bij was. Het viel mee. Het 't eind van 't liedje was dat de Sergeant Majoor een uitbrander kreeg, want hij Vader niet mocht wakker maken omdat die geen dienst had.

Zijn slapie (die naast hem sliep) was Van Vreden uit Olst, klerenfrik genoemd omdat hij kleermaker was. Verder waren er G.J. Lichtenberg (de Wind), Wessel van Schooten en Hendrik Jansen (Troast). G.J. Broekhuis diende bij de cavalerie. Op een zondag had die licht arrest gehad en moest op de kamer blijven. Iedere keer had hij geroepen: "cavalerie water", en dan moest de kamerwacht met water naar boven. De kamerwacht kwaad:" wat heeft die Broekhuis weer te ouwehoeren". En Vader had later tegen hem gezegd: "ie hadden ok ait (altijd) gin dus (dorst)". "Nee det hak ok neet. Mar zie zollen mij wat brengen".

En als Vader later Broekhuis tegen kwam zei hij altijd: "cavalerie water", en dan wist Broekhuis wel hoe laat het was. "O, Stroeks Jan bin ie doar, ja det was nog is een tied", zei hij dan.

Het mooiste had Vader altijd gevonden als bij warm weer 's zomers de huzarenpaarden dwars over de IJssel langs een draad moesten zwemmen. Je zag niets als het hoofd van het paard. Er was altijd veel publiek bij geweest. Op een keer was er een huzaar op het paard mee de IJssel overgezwommen, maar had toen zijn schouder gekneusd. Daarna mocht dat niet meer.

Vader had nog een versje uit zijn diensttijd.

*Ik had mijn maandgeld pas ontvangen,
of ik ging er eens vandoor,
dat gebeurde mij in geen langen
zo iets kwam bij mij zelden voor.
Daar ontmoette ik in een straatje,
o zo'n lieve knappe meid,
ik maakte terstond met haar een praatje
maar ze had zo weinig tijd.
Liefste, sprak ik, zo alleen
waar moet je zo laat nog heen,
want zo laat alleen van huis,
denk toch aan dat vreemd gespuis.
Ik vroeg om haar te begeleiden,
toen ze minzaam zeide,
maar ik woon zo ver Mijnheer.
Ik zal een rijtuig laten komen.
Ginder staat een ruime koets
stap maar in zonder schromen,
sprak ik, allerliefste snoes.
Koetsier, die dame is niet goed,
rijdt toch langzaam zonder spoed,
maar het was of die vent mij niet begreep,
want hij sloeg de paarden met de zweep.
Ze leek wel op een bezemstok,
toen ze daar stond in haar onderrok,
vals was alles wat ze had,
haar tanden, ja en ik weet niet wat.
Het was spoedig uit met mijn verlangen,
en ik had al heel gauw spijt,
want drie maand daarna was ik gevangen
en mijn gulden vrijheid kwijt.*

Wie vroeger onder dienst moest en was ingeloot en goedgekeurd, kon vrijgesteld worden door een rampleciant te kopen. Dat wilde zeggen dat men tegen betaling een ander in zijn plaats kon sturen. Het gebeurde nog al eens, dat boerenzoons die het konden betalen, het beneden hun waardigheid achtten om soldaat te worden. Het rampleciant kopen gebeurde meestal door een tussenpersoon, die tegen een vergoeding hiervoor personen aankocht en het dan in orde te maakte. Ik heb vaak gehoord dat dit in Holten een zekere Ter Maat is geweest, die door zijn grootte en omvang "de halve wereld" werd genoemd. En zo had de Grootvader van mijn vrouw, Wilms Toonoom, al de ingelootte en goedgekeurde jongens vrij gekocht.

Vader had over dit ramplecant kopen uit zijn diensttijd nog een versje.

*Ik heb mij verkocht voor duizend kronen,
als ramplecant naar 't leger toe,
naar 't leger toe, naar 't leger toe,
om die compagnies bij te wonen,
het boerenleven, dat ben ik moe,
dat ben ik moe, dat ben ik moe.
ik had geen ouders en geen vrienden,
ik was verlaten door mijn beminden,
ik stond verlegen en ik wist geen raad,
ik liet mij verkopen voor soldaat
ja voor soldaat, ja voor soldaat
soldatenleven, er is geen beter leven,
het gaat er alles naar mijn zin,
ja naar mijn zin, ja naar mijn zin.
brood met vlees wordt ons gegeven,
die goeie soep met groen er in,
met groen er in, met groen er in.
de exercitie, die duurt maar een paar uren,
als ramplecant zal ik het nooit bezuren,
want van 's morgens vroeg, tot de dag breekt aan,
moest ik met de vleugel slaan,
van vier uur af aan.
Ik heb een sabel en een geweertje,
ik ga gekleed als een Meneertje,
ik heb al wat mijn hart begeer,
ik dien van mijn leven de boer nooit weer,
de boer nooit weer, de boer nooit weer.*

In die tijd droegen ze onder dienst nog het blauwe uniform met schouderkwasten. Toen Vader onder dienst was had hij zijn ouderhuis bij Holterbroek, waar ook zijn tweede Moeder was. Nadat Grootvader op de Stroek overleden was was zij weer naar haar ouderhuis gegaan. Het hele gezin ging uit elkaar ging, de kinderen naar familie. Als Vader onder dienst schreef naar Holterbroek, dan was het eind van de brief vaak geweest: "Diena (zijn zuster) schrijf eens terug, trek er eens een avondje voor uit".

Een versje over het afzwaaien, als ze uit de dienst kwamen:

*En het uur heeft reeds geslagen,
het uur dat wij vertrekken moeten gaan.
En het duurt maar een paar dagen,
en dan horen wij die als maar slaan.
En dan zegt de fourier,
geef je rommeltje maar hier.
En dan zegt de kapitein,
geef je rommel maar aan mijn
en ik zal het wel voor jou bewaren,
tot je weer voor een maandje komt.*

Als 's morgens eten werd geblazen, dan klonk het:

*Ketels in de keuken, kamerwacht geeft acht,
hij moet er maar in, hij moet er maar in.*

En als er appèl werd geblazen:

*Komt, nadert, en vergadert,
en verzamelt op dit signaal,
voor de adjudant,
met de sabel in je rechterhand.*

De mobilisatie 1914-1918

Toen in Augustus 1914 de klokken luidden ten teken van de mobilisatie van ons leger, moesten Bouwhuis Mannesoom en Hakkerts Janoom ook onder de wapens komen. Mannesoom moest naar Deventer en later naar Almelo of omgekeerd, dit weet ik niet meer en Janoom naar Krimpen aan de Lek.

Duitsland raakte met Frankrijk in oorlog en schond de grenzen van België, waar vreselijk werd gevochten.

Ik was toen acht jaar, maar toch kan ik mij nog goed herinneren hoe iedereen zich zorgen maakte. Toen bleek dat voor ons land het ergste gevaar was geweken, mochten de boerenzoons al snel met landbouwverlof.

Wij kregen al spoedig broodbonnen en distributiekaarten. We aten roggepap en oorlogsstoete (kuch of bruinbrood). Omdat men toen met de distributiekaarten niet in een andere gemeente terecht kon, moesten wij alle winkelwaren van Bosgoed uit Heeten halen. Met de broodbonnen konden wij op het Hogeveld (Okkenbroek) terecht.

Men werd strenger op het smokkelen, zoals ze dat toen noemden. Vrijdags werden de boeren met de wagen of kleedwagen aangehouden om na te gaan of ze ook rogge of boter of iets dergelijks vervoerden. De rogge moesten wij toen ook al (net als later in de tweede wereldoorlog) inleveren. Wij brachten die naar Geertman in Heeten. Van tijd tot tijd kwam de Raalter politie (controleurs waren er in 1914-1918 niet) inspecteren of men ook rogge voerde aan de varkens of kippen. Ego was heel gemoedelijk, maar Boersma was heel streng en die keek wel in de peerdkrubb (krib) of de varkenzump (voerbak) of er ook een keurntje (korreltje) rogge in zat. Hij had zelfs hier en daar de koffiemolen in beslag genomen, als bleek dat ze er rogge mee maalden.

Al spoedig werd alles schreeuwend duur en zo lag het voor de hand dat er veel werd gesmokkeld. De grote boeren slachtten zelf een koe of een kalf, maar er waren er ook die vee kochten om te slachten. Het vlees werd dan verkocht. Stoevenbelt op de Poalsnieder en de Deete deden dit samen ook. Ze waren niet erg bang om betrapt te worden. Zo kwam Deeten Jan gewoon overdag met paard en kar bij ons: "ik wol oe vleis brengen". Grootvader, die nogal bang was, zei: "bl.. jonge kom ie doar zo met oaverdag".

De Venneman en Kogelman leken dat smokkelen niet zo slecht en ze begonnen daar samen ook mee. Marinusoom verkocht ze een koe, maar hij zat er later wel een beetje over in, want je moest in Heeten op het postkantoor opgeven als je vee verkocht en aan wie. Hij had Niezink uit Wierden als de koper opgegeven. Later hebben wij daar vaak om gelachen, maar Marinusoom was wel bang dat ze navraag zouden doen.

Al spoedig werd alles schreeuwend duur en kregen wij voor de geslachtte varkens de toen ongekend hoge prijs van een gulden per pond. Men kon echter niet veel varkens houden, want rogge mocht je niet vervoeren en mais was er niet. Wel kreeg men toen nog gezouten haring in een ton voor de varkens. Ik weet nog heel goed, dat die ton bij ons voor op de deel stond. Wij kinderen pikten er ook wel eens een haring uit.

Ja, er was in die tijd veel geld te verdienen. Grootvader zei eens tegen Vader: "As det zo duur geet, wor ie nog rieke". Och, de boeren hadden zo geen gebrek. Er was genoeg melk om roggepap te koken, we hadden smoereerpel (breuderkes) en we kregen nog een beetje haverhout. Ik hoor het Hutten Dieksom nog zo zeggen: "Ja wat kriej een betje van den havermous". Boter was er ook weinig, een beetje kunstboter, die wij om de zoete smaak wel lekker vonden. Koffie was er ook niet, wel een beetje cacao. Vader kreeg nog wel eens bij Wansink een half pond koffie, want Grootvader en Grootmoeder konden niet um eur kupke koffie.

Doordat Engeland met Duitsland in oorlog was, werden de wateren om onze kust ook geblokkeerd. Het was in die tijd dat de duikboten en de mijnen de zee onveilig maakten. Telkens spoelden aan onze kust losgeslagen mijnen aan. De Duitse troepen waren intussen onder Veldmaarschalk Von Blücher ver in Frankrijk door-gedrongen. De beschieting van Parijs was al begonnen.

Ik weet nog dat ze toen zongen: "Ik heb rode en witte radijs, de Duitsers beschieten Parijs".

Ook waren in ons land in iedere stad en dorp veel Belgische vluchtelingen, die door de oorlogshandelingen uit hun woonstee waren verdreven en hier overal liefdevol werden ontvangen.

Grootvader was altijd sterk geïnformeerd over de oorlog, in tegenstelling tot Vader, die moest er niets van horen. Oom Barend kwam wel eens op bezoek. Hij was ladingmeester aan het spoor. Hij hoorde nogal veel. Hij vertelde van de dumdkogels die de Duitsers gebruikten en van de loopgraven, het werd op het laatst een loopgravenoorlog. Men vertelde dat met Kerstmis de Duitsers en Engelse soldaten samen Kerstfeest vierden. Maar ook werd er soms vreselijk gevochten, zoals in de slag bij Verdun (19 februari 1916). Doordat Amerika ook in oorlog met Duitsland raakte, kregen de Duitsers het zwaar te verduren. Het was voor Amerika deels uit eigen belang, want men zat met grote graanoverschotten, omdat de export naar Europa stil lag.

De smokkelhandel aan de grens had geweldige vormen aangenomen. Vaak werden de soldaten door de smokkelaars omgekocht om een oogje dicht te doen. Sommigen verdienden hier zoveel mee, dat men zei, dat ze uit baldadigheid met een briefje van tien gulden de sigaar aanstaken. Ook kwam er in die dagen vulle angeloop (veel volk aan de deur) om een boterham, een beetje middageten of un meultje eerpels

(maal aardappelen). Velen gingen er op uit om eikels te zoeken, die brachten dan nog een beetje op. Men zei dat er eikelcacao van gemaakt werd.

Ik herinner mij nog dat Vader en ik een keer met de kledewagen naar Schoonheeten gingen om zaairogge te ruilen, want Hendrikoom had een nieuw ras de Pelkuser. Deze was zwaarder van gewas en beter van zaad dan de toen nog algemene inlandse. Toen we bij Schoonheeten kwamen, was daar net Boersma, van de politie uit Raalte. Men mocht toen zonder vervoersbewijs geen rogge vervoeren, maar Hendrikoom die onbezoldigd rijksveldwachter was, legde hem de zaak uit. Toen mochten we doorgaan. Ik hoor het Hendrikoom nog zo zeggen: "Het is eerlijk, die man wol ok graag van mien ander soort rogge hemn".

Ook hebben wij toen drie zware eikenbomen verkocht aan Keizers Frederik en Helderms Derk. De bomen stonden in het hufke aan Reuskeswal. Heeters Gart en Jan hebt ze nog ummehouw'en (gekapt).

Doordat Amerika aan de zijde van Engeland en Frankrijk streed, werden de Duitse legers steeds verder teruggedrongen. Spoedig werd Duitsland tot overgave gedwongen. In Versailles werd de vredesovereenkomst getekend door Von Hindenburg. Toen Duitslands glorie ten einde liep, nam Keizer Wilhelm de vlucht naar het neutrale Nederland. Men zei dat er nog geschoten was op de trein met de vluchtende Keizer. Keizer Wilhelm woonde tot aan zijn dood op Huize Doorn. De Keizer die destijds als een afgod werd vereerd, werd nu door het volk veracht. De monarchie is toen in Duitsland afgeschaft. Het was in November 1918 dat de klokken luiden dat de oorlog voorbij was. Dat vergeet je nooit weer. Zo was dan deze oorlog weer voorbij, met al zijn ellende en vele diep geslagen wonden. Dan denk ik aan dit versje dat altijd zo'n indruk op mij maakt:

*Ach waren alle mensen wijs,
en deden daarbij wel,
de aarde was voor hen een paradijs,
nu is ze meest een hel.*

De Duitse Mark was na de oorlog geheel gedevalueerd. Verschillende mensen in Duitsland, die leefden van de rente van een klein kapitaaltje, waren straatarm geworden. De familie van Grootmoeder heeft toen nog naar Moatman geschreven om wat geld, want de Hollandse Gulden was in Duitsland veel waard. Ik meen dat ze wat geld hebben gestuurd.

Advertenties en mededelingen in de krant, omstreeks 1915

Enkele advertenties en mededelingen in de krant, omstreeks 1915 in deze oorlog, wijzen ons sterk op de wenselijkheid ons in elk opzicht minder afhankelijk te maken van het buitenland. Het zal natuurlijk de taak zijn van onze landbouwdeskundigen aan te tonen op welke manier de graanbouw meer lonend kan worden, of b.v. onze heidevelden, in het groot ontgonnen en in het groot geëxploiteerd, op voordelige wijze tot graanackers zijn om te scheppen. Of de drooggemaakte Zuiderzee tot dit doel kan dienstbaar gemaakt worden, of dat alsnog een andere wijze bestaat. De nood maakt vindingrijk, dat zien we weer in Duitsland, waar een professor er in geslaagd moet zijn goed brood te bakken van meel, dat hij haalt uit tarwestro. Onze scheepvaart gaat nog geregeld haar gang, van de Duitse duikboten hebben we nog niets te lijden gehad. Om echter van de Engelsen, die met alle geweld Duitsland er onder willen krijgen, geen last te ondervinden, heeft de Holland-Amerikalijn besloten alleen goederen voor Nederland bestemd te vervoeren en ook Duitse artikelen van Rotterdam naar Amerika mee te nemen.

Zo wordt de oorlog met elken dag vinniger, en is het te begrijpen dat onze regering alles doet om er buiten te blijven, en de eenzijdigheid aan beide kanten betracht. Om echter die eenzijdigheid kracht te kunnen bijzetten, wenst de regering, de legersterkte nog te verhogen zij wil daarom bij de Staten Generaal een wetsontwerp indienen, in de miliciens der lichte 1916 vroeger onder de wapenen te laten komen, en ten tweede om het legerbestuur, voor den landstorm beschikking te kunnen geven, over enige andere lichten welke reeds ontslagen zijn. Dit behoeft niemand te verontrusten, want het wijst niet op meer oorlogsgevaar voor ons land, de regering wil echter op elke gebeurtenis voorbereid zijn. Hoe sterker leger wij hebben, hoe eerder men ons met vree zal laten nu is het wel een grote last, die vooral de ouderen op de schouders gelegd wordt, doch onbillijk is het niet, de opgeroepen miliciens en landstormers, hebben nu reeds bijna acht maanden de ongemakken van de mobilisatie verdragen. Komen er nu een veertig of vijftigduizend soldaten bij, dan is voor de thans dienende, de kans ook groter voor meerder verlof en dat is toch ook wel wenselijk. Vooral voor hen die een eigen bedrijf hebben; en dikwijls de enige besturende werkkraft is met het oog op dit laatstkomende wetsontwerp, al laat genoeg. Immers er zal nog een hele tijd verstrijken, voordat de nu afgedankte soldaten en de jonge recruten, geoefende militairen zijn, Voor hen evenwel, die de nieuwe wetsontwerpen straks uit hun werkkraft zullen halen, is het jammer dat er zo vele duizenden, niet dienstplichtige jonge mannen, in het land rondlopen. Er is reeds van verschillende zijden op gewezen, op hetgeen landweermannen, en miliciens, doen moeten voor het bekomen van een verlof voor de aanstaande voorjaarswerkzaamheden in de landbouw. Daar er van verschillende kanten al raadgevingen worden verstrekt, acht ik het gewenst, in de Boerensland mededeling te doen, vanwege hetgeen mij van het Ministerie van landbouw, bekend is geworden. De militairen moeten zelf hun adressen indienen, niet hun naaste bloedverwanten, of de afdeling van de bond van hen, wel is het goed voor hen, dat men de secretaris van den bond raadpleegt over de vorm van het adres. De militair die dus landbouwverlof wenst, dient twee adressen in op goed geschreven papier aan de Ministerie van Landbouw. Allereerst de voornamen, en de naam van de militair, en zijn garnizoen. De tijd wanneer of gedurende hij verlof wenst, en de reden waarom hij dit wenst. Als voldoende redenen worden aangemerkt:

1e Dat de aanvrager van het verlof, niet door een familielid, buurman knecht enz. kan worden vervangen.

Of 2e dat hij desnoods wel door een knecht zou kunnen worden vervangen, maar dat hij dit niet wel kan bekostigen. Een tweede adres, dit laatste op zegel, dient de militair in bij den Minister van landbouw, ook hierin zet hij voornamen, naam, woonplaats en het garnizoen, vermeldt vervolgens den inhoud van zijn adres, aan den Minister van Oorlog, en verzoekt tenslotte den Minister van landbouw zijn adres wel te willen ondersteunen bij zijn ambtgenoot, den Minister van Oorlog. Een verzoekschrift kan het navolgende gelden:

Aan zijn Excellentie den Minister van Oorlog te 's Gravenhage.

Geeft eerbiedig te kennen,

Jacobus Jansen, landweerman in garnizoen te Zeist, 1e regiment veldartillerie, 2e compagnie, 3e bataljon, dat hij gaarne, te beginnen met Maart e.k. drie dagen per week, verlof zoude hebben, dat hij toch in zijn landbouwbedrijf niet gemist kan worden, omdat hij als hengstenhouder, geen geschikte arbeidskraft in zijn plaats kan bekomen. Reden waarom hij zich wendt tot uwe Excellentie om bovengenoemd verlof te bekomen.

't Welk doende J. Jansen Haarlem 2 Maart 1915.

(2) op zegel van f 0,22 ½.

Aan zijn Excellentie den Minister van landbouw, nijverheid en handel, te 's Gravenhage.

Geeft eerbiedig te kennen,

Jacobus Jansen landbouwer wonende te Zeist, als landweerman in garnizoen te Haarlem, 1e regiment veldartillerie, 2e compagnie, 3e bataljon, dat hij een adres heeft gericht aan den Minister van oorlog, om te beginnen met 20 Maart e.k. 3 dagen per week verlof te mogen hebben, omdat hij in zijn landbouwbedrijf als

hengstenhouder, niemand kan bekomen, geschikt om hem te vervangen. Reden waarom hij zich wendt tot uwe Excellentie om bovengenoemd verlof te bekomen.
't Welk doende J. Jansen, Haarlem 2 Maart 1915.

Wij wezen er op, dat het heel gemakkelijk is den uitvoer van vlees geheel te verbieden, doch dat de toestand daardoor heel wat zou verergeren, gedurende betrekkelijk korte tijd zou Nederland, goedkoop varkensvlees en spek eten, doch daarna zou het bijna niet meer te krijgen zijn.

In de vergadering der Tweede Kamer den 3e Maart zei den Minister Posthuma, zeer terecht als handel en nijverheid in gangen moeten blijven, dan zal het moeten komen, door uit te voeren, datgene wat wij verbouwen.

Zonder uitvoer van land, tuinbouw, en zuivelproducten, zal ook onze handel en nijverheid niet aan de gang gehouden kunnen worden. De uitvoer is het enige middel, om het evenwicht te bewaren. Inderdaad is het ten zeerste te betreuren dat den werkman, door de duurte, zijn stukje spek wordt onthouden, doch hij was diep te beklagen wanneer de uitvoer was stopgezet. Men behoefde geen profeet te zijn, om te voorspellen, dat handel en nijverheid zou stil staan, en dat dus de arbeider totaal zonder verdiensten zou zijn. Maar wie profiteert dan van die hoge prijzen. Wij moeten toch stuiten, op een categorie mensen die oorlogswinsten maken. Zullen het de slagers zijn, o neen, Minister Posthuma, heeft nauwkeurig uitgerekend, dat de varkenslachter, er al heel slecht aan toe is, maar wij voegen er aan toe, dat daar tegenover de weken geteld kunnen worden, waarin met een prijs omzet veel geld is te verdienen. Wij behoeven de eerste zes weken, bij het begin der mobilisatie maar te noemen. Nee, noch de boer, noch de slager, beleefd een voordelige tijd. Het voer is te duur, niet omdat er niet genoeg is, maar omdat de transportkosten, zo enorm gestegen zijn. Doch zal de uitvoer van varkensvlees, door den Minister gehandhaafd worden, dat niet tegenstaande de hoge voederprijzen, de varkensfokkerij stand zal houden. Zij leeft weer wat op en zal spoedig geheel normaal zijn, wanneer de aanvoer van mais maar voldoende blijft. Wij menen de boeren een goede raad te geven, wanneer men van hun kant doorgaat met de varkensfokkerij.

Overasselt

De leden worden verzocht, de super te voldoen zondag 14 maart *f* 3,61 per 100 kg. De patentkalie kan ook opgegeven worden, er komt ook nog weer cocoskoeken, voor afhalen, opgeven.

Borne

Woensdag 17 maart 's avonds 7 uur in het Hotel Enserink, lezing van den Heer Th. Thien over de bestrijding van het mond en klauwzeer, opkomst dringend gewenst.

Baak

Betaling van de superfosfaat op zondag 21 maart, 's avonds 8 uur bij J. Otten, opgaaf van mais.

Bemmel

Maandag 15 maart n.m. van 1 tot 7 uur, opgave van steenkolen en nus III, idem pootaardappelen, industrie en rode star en andere vroege soorten. Betaling van de s.k. lijnkoeken *f* 152,- de 1000 kg. Zemelen *f* 4,90 de 100 pd, superfosfaat *f* 3,60 de 100 kg. bietenzaad 18 cent per pond, roode klaver 61 cent per pond, lucerne 45 cent per pond. Roggestro *f* 12,40 de duizend pond, chili te Elst gehaald *f* 16,- de 100 kg. Dinsdag 16 Maart n.m. van 1 tot 6 uur, moet de chili, die opgegeven is afgehaald worden, en kost *f* 16,20 de 100 kg. en moet direct betaald worden.

Brummen

Dinsdagavond na 7 uur, zitting wegens de hoge prijs van super ongeveer *f* 14,50 14pct, verzoeken wij beleefd, opnieuw opgaaf tot dinsdagavond, als ook van chiliprijzen, ongeveer *f* 16,40.

Deze week zal vermoedelijk weer Mixed regeringsmais aankomen, dus zo spoedig mogelijk opgeven. Nog enkele balen s.k. en kainiet zijn over. Zo er militairen zijn, die dit voorjaar noodzakelijk een verlof voor hun landbouwbedrijf behoeven, gelieven ze zich zo spoedig mogelijk te wenden, tot de secretaris der afd. Brummen, Pa. Geld. Boerenbond, of tot de secretaris der afd. Brummen der GOM van landbouw.

Heino

Vergadering van de coöperatieve boerenbond te Heino, op dinsdag 16 maart 's avonds 6 uur bij G. Muller, aan de orde, betalen van al het ontvangene, opgaaf mais en katoenzaadmeel, en wat verder ter tafel komt.

Heumen

Vergadering van de aankoopcommissie, a.s. zondag 14 maart na de Hoogmis, aan de orde, tarwemeel en mais.

's Heerenberg - Stokkum

Leden, die nog senadella wensen te hebben, kunnen zich vervoegen bij de penningmeester want er is nog wat over, ook wordt opgave gevraagd van patentkalfie, om reden dat er geen kalfie meer te krijgen is. Nog 5.000 kg. kalkmergel te krijgen, opgaaf bij de penningmeester.

Hengelo (Geld.)

Wie in de maand april, nog Am. lijnkoek wenst te ontvangen, wordt verzocht, spoedig te bestellen, opdat nog in het begin der maand kan worden aangekocht, ook kan nog mais besteld worden voor april levering. Behalve tapiocameel, vleesmeel en steenkolen is in de loods ook wederom best gruttemeel voorhanden *f* 9,80 per zak van 50 kg. desverkiezend worden de zakken ook doorgewogen. Boerenleenbank. De aanwezige spaarboekjes zijn alle nagezien, en kunnen dus wederom worden afgehaald.

Huissen

A.s. zondag, betaling van stro *a f* 13,- koemest *a f* 2,63 per m³ en steenkolen *f* 1,92⁵ nog opgave van koemest, hiervan is nog 40 m³ over. Nog aangekocht steenkolen, hiervan nog 200 hl over, spoedig bestellen.

Ubbergen - Millingen

A.s. zondag om 5 uur, algemene ledenvergadering in de toneelkamer van het kruisverbond, aan de orde is o.a. het aanvragen van Koninklijke goedkeuring van onze statuten.

Te koop schottelingen en een grote zeug, bij H. Reijnen, slager te Weurt.

Te koop een 3-jarige merrie br. en een 2-jarige merrie br. zeeg en mak bij spoor en tram en alle werkzaamheden, bevr. T.H. Jansen.

Hotel de Leeuw Zevenaar pootaardappelen Geldersche Kralen, te koop, adres secretaris Boerenbond Didam.

Veehouders, Het beste middel tegen besmetting van welke aard ook is Antie scabies No. 2.

Iedere veehouder die zijn belang begrijpt, is verplicht zijn vee voor besmetting te vrijwaren. Voorkomt besmetting, en is voor stallen en hokken onmisbaar.

Verkrijgbaar *a f* 1,50 per literkruik. Chemische Fabriek De Scabies Weesp bij Amsterdam.

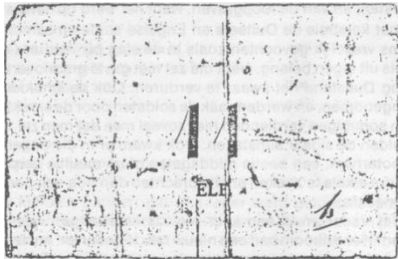
A.T. Bouwman Zwolle, levert op de A.H.V.Z. prima kwaliteit gras- en klaverzaden, mangelzaden, serradella lupinen, wortelzaden enz.

Tuinbouwzaden, zaai haver, zomerrogge, pootaardappelen. Neem vooral proef met mangelzaad van sludstrup, rode stam.

Hendriks diensttijd

Het was de drie en twintigste April 1923 dat onze Hendrik in dienst moest in Harderwijk. hij werd ingedeeld bij de 1e schoolcompagnie 2e sekte 20e regiment infanterie, nieuwe kazerne Harderwijk. Ook lagen bij hem Koelands Gerrit Jan (G.J. Boode) Flis Jan Albert (J.A. Schipper) en Dieks van 't Wegeltje (Groot Zwaaftink), Jans van de Vogel (Hondhorst), Herman van de Sluter (Sluiter) en Te Velde uit Holten.

Hendrik en Koelands Gert Jan Gingen altijd met de fiets tot Raalte en dan met de trein. De fiets zetten ze altijd bij Tiemens de schoenmaker, hij was nog familie van Koeland. Toen Hendrik de eerste keer met verlof zou komen, keken wij de hele middag al uit, maar wie er kwam geen Hendrik. 's Avonds zijn we nog wel even opgebleven, op het laatst maar naar bed, maar tegen een uur of elf half twaalf kwam hij toch nog. Ze hadden niet eerder weg gemogen. Je begrijpt wij allemaal het bed uit, om het uniform te bewonderen. Dit uniform moest men toen ook in de verloftijd dragen. Zo gebeurde het verscheidene malen dat er een militair in de kerk was, men was maar wat greuts op ut soldoaten pekske en de kepe. Toen droegen ze ook al geen lange broek meer maar halflange met puttees (beenwindsels). Het uniform was toen ook al in de kleur veldgrijs, zonder enige versiering. Van tijd tot tijd moesten ze naar de Harskamp voor oefeningen. Daar vandaan kregen wij nog wel eens een kaartje.

Mijn lot

Toen ik zelf in 1924 werd opgeroepen voor de keuring voor de militaire dienst, ben ik ook goedgekeurd. Later moest ik loten (men kon toen nog door een hoog nummer te trekken vrij van dienst zijn, want de sterkte van het leger was toen nog niet zo groot). Ik trok een laag nummer: elf, maar doordat Hendrik onder dienst was geweest, had ik zogenaamd broederdienst. De regels voor de broederdienst werden van tijd tot tijd veranderd, soms om de andere broer, later ook wel dat slechts één van de broers behoefde te dienen.